אוצר מדרשים — מעשה בקמצן גדול שאין כמוהו בכל העולם

(מספר קו הישר פכ"ה, ובספרו של משה אדרעי מעשה ניסים שנכתב בלאדינו ותורגם לאנגלית ולגרמנית. עיין גם: ה' קלעטקי בספרו 'מיטאלאגיע דער פעען אונד עלפען, חלק ג' צד 50, ברלין, 1845).

מעשה באדם אחד שהיה לו עושר גדול ואוצרות זהב וכסף בידו ואבנים טובות, והיה האיש ההוא קמצן גדול שאין כמוהו בכל העולם, ואף ביום ב' וביום ה' לא הלך לבית הכנסת שהיה מתירא ליתן פרוטה לכיס של צדקה. רק חדא מצוה היה לו והיא שעמדה לו להצילו מיום הדין דינא רבא וגם אחר כך נעשה ותרן גדול. כי האיש ההוא היה מוהל, ואם נזדמנה לו מצוות מילה למול תינוק אחד אף שהיה מביתו כמה פרסאות היה הולך לשם לקיים מצוות מילה ולא היה נוטל שום שכר הן מעני והן מעשיר.

ויהי היום בא אליו משחית אחד בדמות איש ויאמר אליו: "אשתי ילדה לי בן זכר והברית מילה יהיה ביום פלוני, על כן אני מבקש מאתך שתבוא אל הברית למול את בני."

ותיכף הלך המוהל לביתו ולקח עמו הסכין שימול בו התינוק, וישב על העגלה לילך עם האיש המבקש מאתו למול את בנו, כי הוא סבר שזהו איש אנושי ולא ידע שהיה אחד מן החיצונים, והלכו שניהם יחד בעגלה, וכשהגיעו אל היער היה המזיק מוליך אותו בארץ אשר לא עבר בה איש, בהרים וגבעות ומדבר, שני ימים רצופים. ויהי ביום השלישי היה מוליך אותו לביתו, והיה שם כמו כפר קטן ערך עשרים בתים, אבל הבתים יפים היו מאד, וכשבא לביתו ראה המוהל שהאיש בעל הבית הוא עשיר גדול וכל טוב היה בביתו בשר ודגים גדולים, ולקח בעל הבית הסוס שלו ונתן ליד עבדו ליתן לו מספוא כדרך כל הארץ ולא הרגיש המוהל שזהו בעל הברית היה שד ומזיק.

ויהי כאשר פנה בעל הבית לעסקיו הלך המוהל לחדר אשר היולדת שם, ויהי כראות היולדת את המוהל שמחה שמחה גדולה ותקרא לו לשלום ומדברת אליו: "בוא אלי אדוני ואני מגלה אותך סוד גדול." ואמרה: "דע שבעלי הוא שד ומשחית ואני באה מזרע אנשים, כשהייתי קטנה לקחו אותי השדים ואני כאשר אבדתי אצלם אבדתי, באשר שכל מעשיהם הבל וריק ומעשה תעתועים, והנה אני מזהיר אותך למול את בני הנולד לי ועוד אני מזהיר אותך להציל את נפשך, שתהיה נזהר לבלתי לאכול שום מאכל ולשתות שום משקה ולא ליקח שום מתנה לא מבעלי ולא משום אחד מהם."

ויהי כאשר שמע המוהל הדבר הזה חרד לבו ונתירא מאד, ויהי לעת ערב באו הרבה אנשים ונשים מכפרים בסוסים ובעגלות כדמיון אנשים, והיו כלם מזיקים ומשחיתים, והגיע זמן הסעודה והפצירו באיש המוהל ליטול את ידיו ולישב עמהם לסעודת מצווה, וימאן המוהל לאכול ולשתות כי אמר עיף אנכי מן הדרך, ולא אכל ולא שתה בלילה ההוא.

ויהי ממחרת וילכו לבית הכנסת ויתפללו שמה והוכרח המוהל להתפלל ולשיר בקול וכרת עמו הברית כדרך המוהלים. ואחר התפלה היו מביאים את התינוק וימל את התינוק כמנהג כל בית ישראל, ואחר

כך היה הסנדק מבקש לכל הקהל לבוא אצלו לשתות יין שרף ולאכול מיני מתיקה כמנהג המדינה, והוכרח המוהל לילך אל הסנדק, אך לא אכל ולא שתה שמה באמרו שיש לו תענית חלום.

ואחר חצי היום אמר בעל הבית באשר המוהל הטריח את עצמו לילך יותר מי"ב פרסאות למצוות מילה לכן בשבילו תהיה הסעודה בלילה אחר תעניתו, וכל כוונת בעל הבית היתה שיהנה המוהל מפתו ומפרנסתו ואז יהיה לו שליטה עליו, ולא ידע מאומה שאשתו גלתה שהוא היה שד ומשחית.

ויהי לעת ערב היתה סעודת ברית מילה ואף על פי כן לא אכל ולא שתה המוהל אתם ואמר שראשו ואיבריו כבדים עליו והמה אכלו ושתו כל מעדני עולם. ויהי כטוב לבם ביין אמר בעל הבית להמוהל: "קום ולך עמי לחדר אחד."

אז נתירא המוהל ואמר בדעתו שהגיע זמן קצו למות, והלך עמו לחדר אחד והראה לו בעל הבית כלים שונים מכלי כסף, ואחר כך היה מוליך אותו לחדר שני והראה לו כלי זהב ואמר לו: "טול כלי אחד לזיכרון."

אמר לו המוהל: "יש לי כלים של זהב ושל כסף ויש לי כל טוב שבעולם אבנים טובות ומרגליות וטבעות ואצעדות וענקים."

אמר לו בעל הבית: "טול אחת מן הטבעות או כלי חפץ שיקר הוא בעיניך."

ואת כלם לא רצה המוהל ליקח והשיב שיש לו גם כן כמוהם לרוב. אחר כך היה מוליך אותו לחדר אחד שהיו מפתחות הרבה סביב החדר והיו תלוין המפתחות במסמרות הרבה מאד.

ויתמה האיש המוהל על הדבר הזה וראה בעיניו כמדומה לו שיש קישור מפתחות ביחד כמו שיש לו בביתו לכל החדרים ולכל הארגזים שלו, ושאל הבעל-הבית את המוהל ואמר לו: "אדוני, הראיתיך כל כך כסף וזהב וכל כך אוצרות אבנים טובות ולא היית מתמיה עליהם, ועל אוצר זה אתה מתמיה שהוא רק ברזל?" – שהמפתחות היו כולן של ברזל.

והשיב לו המוהל: "אני מתמיה על קישור זה של מפתחות שהן דומות כלן למפתחות של בתים ואוצרות וחדרים שלי, כאשר יש לי בבית היו תולין פה במסמר זה."

ויאמר אליו בעל הבית: "באשר שגמלת חסד עמדי והלכת עמי י"ב פרסאות למול את בני וראיתי שה' הוא אתך שלא אכלת ולא שתית ולא לקחת מאומה מרשותי לכן אני מגלה לך שאני הוא ראש להשדים שהם ממונים על קצת אנשים שהמה בטבעם קמצנים, ומסורים בידינו כל המפתחות שלהן כדי שלא יהא בהם כח ורשות לעשות בהן איזה צדקה וגמילות חסד, ואף לעצמם אין רשות להם להתענג לקנות איזה מאכל טוב או מיני מגדים, ובאשר שאתה גמלתני חסד גדול קח הקישור של המפתחות הללו ואל תירא, חי ה' שלא יארע לך שום רעה."

ויקח המוהל הקישור של המפתחות והלך בשמחה לביתו, ובבואו לביתו נהפך לבבו ונעשה לאיש אחר, ותיכף בנה בנין של אבנים בית הכנסת גדול ומפואר מאד, ועשה צדקה ופרנס את העניים, והיה מלביש את הערומים, והפליא לעשות עד יום מותו ונפטר בשם טוב.